వాసన లేని పువ్వులు

రాజారావు పెళ్ళివిషయంలో చాలా అదృష్టవంతుడు. వట్టి బి.ఏ. పాసయినవాడికి అంత మంచి సంబంధం దొరకడమంటే నిజంగా జాతక ప్రభావమేనన్నారు స్నేహితు లందరూను. భార్య రూపవతి. మామగారు మగపిల్లలులేని ధనవంతుడు.

భార్య కాపరానికి వచ్చిన రెండు సంవత్సరాలలో రాజారావులో ఎంతో మార్పువచ్చింది. ఎప్పుడూ ఆకాశంలోకి చూసే చూపులు ప్రస్తుతం ఎప్పుడూ నేలమీదే ఉంటాయి. కొంచెం మనిషి వాడినట్టు కనబడుతాడు. ఒక్కిపోలేదు. ఇదివరకు లాగ ప్రతివిషయాన్ని గురించీ అతిగా, ఉత్సాహంగా మాట్లాడే అలవాటు పోయి, అతను ఇప్పుడు ముభావంగా, ముక్తసరిగా, సాధారణంగా పరధ్యానంగా ఉంటుంటాడు. అతను చదువుకునే రోజుల్లో, ఎన్నడూ కూడా, ఒకప్పుడు తను తాలూకా గుమాస్తాపని చెయ్యపోతానని అనుకోలేదు. అతను లేనివాడే, కాని ఊహలూ ఆదర్శాలూ లేని వాడుకాడు. అందులో ఈ పెళ్ళి అయినతరువాత అతనికి అలాంటి పనిలో ప్రవేశించవలసిన అవసరమేలేదు. మామగారూ, అత్తగారూ కూడా వద్దని ఎంత చెప్పినా వినక అతను ఆపనిలో ప్రవేశించాడు. అతనికి ఎంతోమందిమీద కసి తీర్చుకోవాలని తీవ్రమయిన

వాంఛ అకారణంగా కలిగింది — ఎవరిమీదో అతనికి స్పష్టంగా తెలియదు. కొంతవరకూ తనమీదే కసి తీర్చుకోవలసిన అవసరం అతనికి కలిగిందని అతని అనుమానం.

అతను కాపురమున్న ఇల్లు విశాలమయిన ఒక సందులో ఉంది. ఇంటిచుట్టూ ఆవరణ ఉంది. ఆవరణలో ఏవో ఎర్రటి పువ్వులు పూసే మొక్కలు ఎన్నో వున్నాయి. అతని భార్య ఆ పువ్వులు రోజూ సాయంకాలం కోసి తలలో పెట్టుకుంటుంది. మొట్టమొదట ఆ ఎర్రటి పువ్వులు చూసినప్పుడు రాజారావుకి విచిత్రమయిన అందోళన కలిగింది. వాటిని కోసివాసన చూశాడు. ఏవాసనాలేదు. ఇంత రంగుగా వున్న పువ్వులకు వాసన ఎందుకులేదు! ఇదిచాలా అన్యాయంగా అతనికి తోచింది. అతనికి వర్డ్స్‌వర్త్ అంటే అభిమానం — తద్వారా ప్రకృతి అంటేకూడా. అతను ఆధ్యాత్మికంగా సామ్య వాదికూడా. వాసన అనే సంపదను అన్ని పువ్వులు సమంగా పంచుకోడం న్యాయమని అతని మనస్సులో అభిప్రాయం. అన్ని పువ్వులకు వాసన ఉన్నా లేకపోయినా ఈ ఒక్కరకం పువ్వులకూ వాసనవుంటే అతని సామ్యవాద సిద్ధాంతాలకు అఘాతం తగలక పోను. ఈ పువ్వులద్వారా అతనికి ఈ లోకంలో సంపకపు విధానం అసందర్భంగా ఉందన్నసత్యం అనుభవంలోకి వచ్చింది. మొదటిరోజుల్లో మేడమీద వసారాలో కూర్చుని ఆ పువ్వుల వేపు చూస్తూ ఉండేవాడు. కాని ఎప్పుడూ అతను దగ్గరకువెళ్ళి వాటిని తనంతట తను ముట్టుకోలేదు. కొయ్యలేదు.

అతని భార్య రోజూ వాటినికోసి సాయంకాలం జడలో పెట్టుకోడం ప్రారంభించిన నాటినుంచీ అతనిలో రకరకాల ఉద్రేకాలు రేగుతుండేవి. తెల్లవారిన తరువాత ఆ వాసనలేని పువ్వులు అతని భార్య తలగడ మీద వాడిపోయి పడిఉండేవి. వాటి వాసనలేని వాసన అతనికి వెగటుగాతగులుతుండేది. అతనికి రాత్రులు సరిగా నిద్ర పట్టడం లేదు. ఏవో కలలు నిత్యమూ అతని తెలివికి దూరంగా వచ్చి పోతుండేవి. నిద్రలేచిన తరువాత ఒక్క కలా జ్ఞాపకం వుండేది

కాదు. కాని అతని మనస్సు ఆ కల జరుగుతున్నంతసేపూ ఏదో మథనపడుతున్నట్టు మాత్రం జ్ఞాపకం వుండేది. ప్రొద్దున్న నిద్రలేచిన వెంటనే అతనికి ఎంతో నీరసంగా, బెంగగా వుండేది. భార్య తల లోంచి రాలిన వాడిపోయిన ఆ వాసనలేని పువ్వులు తలగడపక్కని ఎర్రగా పడివుండేవి. లోకమంతా వాడిపోయి క్రుంగిపోయినట్టు అతనికి అనిపించేది.

రాజారావు భార్యపేరు కమల. మొదటి రోజుల్లో ఆమెకు రాజారావు తత్వం విచిత్రంగా అస్వాభావికంగా కనిపించేది. అతను ఏదో కళ అనేవాడు, ఆదర్శమనేవాడు, ఆమె చదువుకుని అభిరుచిని అభివరుచుకోవాలనేవాడు; పగలంతా ఏదో పనిలో మునిగిపోయిన ఆమెకు, అతను రాత్రి ఏదో ఉద్రేకంగా చెపుతుంటే ఆవులింతలు, కునికిపాట్లు వచ్చేవి. క్రమంగా అతనిమాటలు అర్థంచేసుకోడానికి ప్రయత్నించకుండా వినడం ఆమెకు అలవాటయిపోయింది. ఆమె జీవితంలో అదొక భాగంగా ఆమెకు స్థిరపడిపోయింది. అన్నం ఉడకడం, నూతులో నీళ్ళురడం, వాకిట్లో ఎర్రటి వాసనలేని పువ్వులు పూయడం, రాజారావు రాత్రులు మాట్లాడ్డం అన్నీ ఆమెకు అలవాటయిపోయాయి.

కమల మంచి స్ఫురద్రూపి. నిగనిగలాడే పసుపురంగుదేహం తగినంతలావు, తీర్చినట్టున్న దేహం, మొత్తంమీద ఆమె అందమయినదనే చెప్పాలి. ఆమె శరీరం చల్లగా ఆరోగ్యంగా రాజారావు దేహానికి తగిలినప్పుడు అతనికి అకారణంగా విరాకు కలుగుతుండేది. ఏదో తను మరిచిపోయినట్టు అదేదో తనకి జ్ఞాపకం రానట్టు బాధపడేవాడు. ఆ మరిచిపోవడానికి కమల కొంత కారణమని అతనికి అజ్ఞాతంగా అనిపించేది.

రాజారావు కవిత్వం వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. అతనికి అనేకమయిన ఉద్రేకాలు లోలోపల ఒత్తిడి చేస్తుండేవి. అతను ఉపయోగించే మాటలకు వేరే అర్థం ఏదో ఉన్నట్టు స్ఫురించేది; ఏదో మాత్రం తెలిసేదికాదు. ఒక్కొక్కరోజుని ఆఫీసులోకూర్చుని గంటల

తరబడి కొన్ని పదాలను మననం చేస్తూండేవాడు. 'వాసనలేని పువ్వులు' 'చల్లనిఒడలు' 'బెంగ' 'దిగులు' 'బరువు' మొదలయిన పదాలు అతని మనస్సులో తిరిగి తిరిగి ప్రత్యక్షమయేవి. సగం సగం వాక్యాలు, భావాలు, పూర్తికావడానికి వీల్లేని పద్యభాగాలు, చిన్నచిన్న కాగితాలమీద గిలుకుతుండేవాడు. అవన్నీ కోటుజేబు లోకి ఎక్కించి ఇంటికి వస్తుండేవాడు. వాటిని నిత్యం మననం చేస్తుండేవాడు. చిత్రవిచిత్రమయిన విరుపులు, విలక్షణమయినయతి ప్రాసలు, అపురూపమయిన నడకలు, అతనికి అందీ అందకుండా అల్లా జారిపోతుండేవి.

'వాసనలేని పువ్వులు' అనే పద్యం ఎంతోమంది మెచ్చుకున్నారు. కొందరు శైలిని పొగిడారు. కొందరు భావాన్ని, కొందరు శిల్పాన్ని. మొత్తంమీద రాజారావు కవి అని నిర్ధారణ అయింది. పదిమందీ అతన్ని కవిగా అంగీకరించారు. ఆ వుత్సాహ మతన్ని కవిని చేసింది. వరసగా వ్రాత మొదలుపెట్టాడు. రెండు మూడు నెలలలో రెండు వందల ఖండకావ్యాలు వ్రాశాడు. మామగారు మెచ్చుకుని వాటిని అచ్చు వేయించుకోడానికి డబ్బు ఇచ్చారు. చక్కని కాగితం మీద చక్కని అచ్చుతో చక్కగా తయారయింది పుస్తకం. పుస్తకానికి 'వాసనలేని పువ్వులు' అని పేరు పెట్టాడు. అతను కవిగా స్థిర పడ్డాడు. అతని పలుకుబడి అతనికి అమితమయిన ఉత్సాహాన్ని కలిగించింది. అతని చిన్ననాటి స్నేహితులంతా, అతను ఇల్లా అయి తీరతాడని తమందరికీ అప్పుడే అనిపించేదన్నారు. అతని ఉపన్యాసాలు వినడానికి, వందలకొద్దీ విద్యార్థులు విద్యావంతులు మూగే వారు. అతని పాటలు పద్యాలు ప్రతి నాగరకుడి నోట్లోనూ మ్రోగేవి. రాజారావు తన ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చాడు. కవిగా పెరిగిన పలుకుబడి అతనికి డబ్బు లేకపోయినా, మామగారి ఆదరాన్ని సంపాదించి పెట్టింది.

* * *

అతని భార్య నూతిలోపడి చచ్చిపోయిన నాటిదృశ్యం రాజారావుకి జీవితాంతం వరకూ జ్ఞాపకం వుంది.

అతను ఇంటికి తిరిగి వచ్చేసరికి సాయంకాలం పడుతోంది. కను చీకట్లో అతనికి అస్పష్టంగా కొన్ని ముఖాలు, అవ్యక్తంగా కొంత హడావిడి కనపడింది. అతని ఇంటికి ముందు దొడ్డిలో ఒక పక్కగా ఒక నుయ్యి వుంది. ఆ నూతిచప్టామీద కొందరు మనుష్యులు, రెండు మూడు లాంతర్లు కనిపించాయి. దగ్గరకుపోయి చూస్తే అతని భార్య శవం చప్టామీద తడిబట్టలతో, తడితలతో వుంది. చేతివేళ్ళు కాలి వేళ్ళు ముడుచుకుని వున్నాయి. అతనికి ఆమె ముఖం మాయగా అవ్యక్తంగా కనిపించింది. ఏదో చటుకుని మరచిపోయినట్టు అది ఎంత ప్రయత్నించినా జ్ఞాపకం రానట్టు అనిపించింది అతనికి.

పంచాయితీ జరిగినప్పుడు అతను అతిప్రశాంతంగా తను చెప్ప వలిసిన ముక్కలు చెప్పాడు. అతని ముఖం కొంచెం ముడతలుపడ్డా స్థిమితంగా వుంది. అతని జుట్టు చెదిరి చెరిగిపోయినా అందులో విచిత్రమయిన గాంభీర్యం వుంది. అతని గొంతుక దార్ఢ్యంగా మ్రోగింది. అతన్ని చూసిన ప్రతీమనిషి. దుఃఖాలను ఇల్లాగే ఎదురు కోవాలనుకున్నాడు.

అతను చెప్పిన విషయాలు అందరికీ తెలిసినవే. కమలకు ఈమధ్య మూర్ఛరోగం పట్టుకుంది. ఒకసారి పొయ్యి దగ్గర మూర్ఛవచ్చి పడిపోతే కాలు కాలింది. అదుగో కాలిమీద మచ్చ. అవును, ఏదో సంసారంలో అనేకమయిన అభిప్రాయభేదాలు వస్తుం టాయి. తను తిట్టేవాడు. ఆమె ఏడిచేది. అయితే మొత్తంమీద అంత పెద్ద తగాదాలు ఏవీ లేవు.... అచ్చే లేదు. ఆమెను అతడు హింసపెట్టాడని ఎవరూ అనలేరు. తను ఎరుగున్నంతవరకు ఆమె అతని మీద అసహ్యాన్నిగాని, కోపాన్నిగాని వెలిబుచ్చలేదు. ఆమె నూతిలో నీళ్ళు తోడుతుండగా మూర్ఛవచ్చి పడిపోయివుంటుందని అతనికి తోచిన అభిప్రాయం. చేతివేళ్ళు ముడుచుకుని వున్నాయి.

తంతు అంతా అయిపోయిన తరువాత అతను ఇంట్లోకి వెళ్ళి నిలువుటద్దం ముందు నిలబడ్డాడు. తన ముఖం అతి విచిత్రంగా హృద్యంగా అతనికి కనిపించింది. చిందరవందరగా రేగిపోయిన జుట్టులో మళ్ళీ ఒక క్రమం వుంది. ఒక సంకీర్ణమయిన రేఖావిలాసం వుంది. కళ్ళలో ప్రగాఢమయిన విశ్వాసం ఉంది. ఆ ముఖం అతని మనస్సులో నాటుకుపోయింది. చాలాసేపు ముగ్ధుడయిపోయి ఆ ముఖాన్ని చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. ఇంతలో స్మశానానికి శవాన్ని తీసుకుపోవడానికి అన్నీ సిద్ధంగా వున్నాయని కబురు వచ్చింది. తక్కినవన్నీ ఒక కలలోలాగ జరిగిపోయాయి.

మరునాడు మామగారు వచ్చినప్పుడు అతనికి నిజంగా దుఃఖం వచ్చింది. ఆయన్ని కౌగలించుకుని ఏడ్చాడు. తన ఏడుపు నిజంగా ఏడుపులాగ ఉందా అని అతనికి సందేహం అప్పుడప్పుడు కలిగింది. మామగారు తన కర్మని తిట్టుకున్నాడు. మామూలుగా జరిగే పరామర్శలన్నీ అయిపోయాయి. ఇంత యౌవనంలో ఇంత అసహజంగా పోయిన ప్రాణికి కర్మ అవీ సవ్యంగా జరపడానికి తనకి మనస్సు ఒప్పడం లేదన్నాడు రాజారావు. అతని మాటల్లోని సబబు, ఆవేదన అందరికీ నచ్చింది.

సాయంకాలం మంచం వాల్చుకుని ముందు దొడ్డిలో పడుకున్నాడు రాజారావు. ఒక మూలగా ఉందినుయ్యి. మంచం చుట్టూ ఆ ఎర్రటి వాసనలేని పువ్వులు విరగపూశాయి. అతని భార్యకు వాటిని చూస్తే ఎంత ప్రీతి! ప్రొద్దు కుంకుతున్నప్పుడు ఎర్రబారిన సూర్యుణ్ణి చూశాడు. ఆ రంగుకీ ఈ పువ్వుల రంగుకీ ఉన్న చిత్రమయిన అనుబంధాన్ని అతడు చటుకుని గుర్తించాడు. ఆ రంగు చూస్తుంటే మనస్సులో ఆలోచనలన్నీ ఆగిపోతాయి. 'ఏదో బరువు ఆవహించి మనస్సుని కిందికి లాగివేస్తుంది. ఆ రంగు, చైతన్యం పూర్తిగా పోతుంది. సృష్టి అంతా లయస్థితికి చేరినట్టు అనిపిస్తుంది. ఏకృషికీ అవసరం కనిపించదు. కాని ఈ దిగులు, ఈ బెంగ, వీటికి అడుగుని ఒక ప్రశాంతి లేకపోలేదు. గాలి ఆగిపోయిన తరువాత

మహా సముద్రంలాగ చైతన్యం అంతా నిలకడగా నిలిచిపోతుంది. కాని అప్పుడు చైతన్యానికే అర్థంపోతుంది. వట్టిరంగు, నిర్గుణమైన రంగు పరబ్రహ్మ స్వరూపంలాగా ఏకైక సత్యంలాగా తెలివినంతనీ ఆవహిస్తుంది.

అతనికి కమల జ్ఞాపకం వచ్చింది. అస్పష్టంగా ఆమె తాత్విక స్వరూపంలో అతనికి కనబడింది. ఆమెను మనస్సులో మననం చేశాడు. ఎక్కడా వాసనలేని రంగులాగ ఆమె అతని మనస్సులో అవతరించింది. తన సంస్కృతి, తన అభిరుచి, తన ఆదర్శాలు అన్నీ ఆమెకు నేర్పాలనుకున్నాడు. కాని ఆమెలో ఏ వాసనాలేదు. అతని గొడవలన్నీ ఆమెకు ఏమీ తెలియలేదు. ఆమె ముఖం చిట్లించి వినివిని ఆవులించేది. అతనికి ఆమెను నమిలి మింగేద్దామన్నంత అసహ్యం కలిగేది. ఇప్పుడామె చనిపోయిందిగనక, తనకి ఆమె తత్వంమీద అంతకోపం కలగడంలేదు. అంతేకాదు, అసలు ఆమెను తను ఎందుకు అంతగా హింసించాడు? ఆమె నిజతత్వాన్ని ఎందుచేత తెలుసుకోలేక పోయాడు? తన తెలివినీ, తన అభిరుచినీ, తన కళాభిరతినీ మించిన బలిష్ఠమయిన ప్రాకృతికశక్తి ఒకటి ఆమెలో ఉందని అతనికి ఎందుకు తెలియలేదు? ఆమె భౌతిక దేహంలేదు గనక అతనికి ఆమెను గురించి ఈర్ష్య, వ్యతిరేకభావము లేకుండా ఆలోచించడానికి సావకాశం చిక్కింది. ఈ భౌతికదేహం పెద్ద అడ్డంకి. మనుష్యుల నిజతత్వాలను స్ఫుటంగా కనబడనియ్యదు. కమల భౌతికదేహం అతని కన్నులను కప్పివేసింది. ఆమె అసలు తత్వాన్ని కప్పివేసింది.

ఆమెతో తను గడిపిన అనేక రాత్రులు అతనికి స్మృతిలోకి వచ్చాయి. ఆమె భౌతికశరీరం తన ప్రబలమయిన చిన్న చిన్న కోరికలను అతనిమీద బలవంతంగా ప్రయోగించింది. ఆ కోరికలు అతన్ని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేశాయి. అతని ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్ని కలిచివేశాయి. ఆ భౌతిక దేహంలేదు గనక ఇంక ఆమెకూ తనకూ మధ్య ఏవిధమయిన అంతరాయమూలేదు. ఆత్మసంయోగం, అసలయిన అద్వైతభావం తనలో ఉత్పన్నం కావడానికి ఇప్పుడే సావకాశం ఏర్పడింది.

ఆతను లేచి నూతిచుట్టూ తిరిగాడు. నిట్టూర్చాడు. పువ్వులమొక్క లలో ఇటూ అటూ తిరిగాడు, చెట్టుమీదవున్న పువ్వులను స్పృశిం చాడు. ఎంచేతో కొయ్యడం అత్యాచారంలాగ అతనికి అనిపించింది. చెక్కులమీద వాటిని రాసుకున్నాడు. బాగా చీకటిపడ్డ తరువాత లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. దీపం బాగా పెద్దదిచేసి నిలువుటద్దం ముందు నిలబడ్డాడు. సన్నగా దువ్వినజుట్టు అతనికి వెగటుగా తోచింది. చేత్తో దాన్ని జాగ్రత్తగా చెరుపుకున్నాడు. పూర్తిగా చెరుపు కోలేదు. దువ్వెనతో ఇక్కడా అక్కడా జాగ్రత్తగా సర్దుకున్నాడు. ఆనాటి రాత్రి తనజుట్టు ఎల్లా వుందో అల్లాగ సరిదిద్దుకున్నాడు. ఆ మూర్తి అతన్ని అనంతమయిన ప్రశాంతితో నింపుతుంది. ఎంతో సంతృప్తిగా ఉంటుంది. తన ఆత్మస్వరూపాన్ని కన్నులార చూస్తున్నా నని అతను అనుకుంటాడు. రోజూ జాగ్రత్తగా ఆ స్వరూపం వచ్చే దాకా జుట్టు రేపుకుంటాడు. అతిజాగ్రత్తగా ఆనాటి దుస్తులవంటివే వేసుకుంటాడు. నిద్రలోకూడా అతనికి తన జుట్టుయొక్క స్వరూపం కళ్లకు కట్టినట్టు వుంటుంది.

* * *

రాజారావు సాహిత్య ప్రపంచకంలో ఉన్నత స్థానాన్ని సంపా దించుకున్నాడు. అతని జీవితంలో లౌకికమయిన సాఫల్యం ఉంది. ఆధ్యాత్మికమయిన సాఫల్యమూ ఉంది. విద్యావంతులు, కవులు, వైజ్ఞానికులు, వేదాంతులు అందరూ అతన్ని గౌరవిస్తారు. అతని వయసు నడిపొద్దు వాలి పశ్చిమానికి దిగిపోతోంది. అతని ప్రతిభ ఒకప్పుడు తీక్ష్ణంగా వెలిగింది. ఇప్పుడు ప్రశాంతమయిన సాయం సంధ్యాకాంతి లాగ ప్రకాశిస్తోంది. అతను వెనక్కి తిరిగిచూస్తే ఒక ఉజ్జ్వలమయిన జీవితచరిత్ర కనబడుతుంది.

రాజారావు మళ్ళీ వివాహం చేసుకోలేదు. అతని ఏకనిష్ఠ ప్రేమ అందరికీ గౌరవ పాత్రమయింది. చిన్న వయస్సులోనే భార్యపోయి, ఇంతవరకు ఆమె స్మృతినే ప్రేమిస్తూ గౌరవిస్తూ దైహికవాంఛలను,

సాంసారిక జీవితాన్ని త్రోసిపుచ్చిన యోగులు చాలా అరుదు అన్నారు తత్వజ్ఞులు.

భార్యపోయిన తరువాత ఎన్నో కావ్యాలు వ్రాశాడు రాజారావు. ఖండ కావ్యాలు, పెద్దకావ్యాలు కూడా. రకరకాల వ్యాసాలువ్రాశాడు-ముఖ్యంగా జీవితాన్ని గురించి, ఆశయాలను గురించి, ప్రేమను గురించి, అతని కవిత్వం మాయగా తెలియని ఆవేదనను కలిగిస్తుంది. అతని వ్యాసాలు, పూర్తిగా తెలియడానికి వీలులేని దేన్నో ప్రతిపాదిస్తాయి. మొత్తంమీద అతని శక్తిని అందరూ గుర్తించారు.

చివరను అతను తన ఖండకావ్యాలన్నీ ఒక పెద్ద సంపుటిగా అచ్చువేశాడు. ఆ పుస్తకాన్ని తన భార్యకు అంకితమిచ్చాడు. పుస్తకానికి 'మరికొన్ని వాసనలేని పువ్వులు' అనీ పేరుపెట్టాడు. ఆ పుస్తకంలో ఉపోద్ఘాతం ఒకటి వ్రాశాడు. అది అతనికి సర్వజనామోదాన్ని, కీర్తిని సంపాదించి పెట్టింది. ఒక కవి కవిత్వానికి, అతని జీవితానికి గల అనుబంధాన్ని అంత అద్భుతంగా చిత్రించగల రచయిత ఇంకెవడూ లేడన్నారు విమర్శకులు. అన్ని పత్రికలలోనూ ఆ ఉపోద్ఘాతాన్ని కొనియాడుతూ వ్యాసాలు పడ్డాయి. అతని షష్టిపూర్తి సందర్భంలో కూడా ఆ ఉపోద్ఘాతాన్నే ఎంతోమంది పొగిడారు. చిన్న కవులందరూ అతన్ని కవికులగురువుగా అంగీకరించారు. ఆ ఉపోద్ఘాతంలోని కొన్నిభాగాలను ఇక్కడ ఉదహరిస్తాను:

"నాకు పెళ్ళయిన కొత్తరోజుల్లో ప్రేమ అంటే ఏమిటి? అనే ప్రశ్న వచ్చింది. నాకు శారీరకమయిన వాంఛలమీద ఏహ్యాభావం ఆనాటినించీ వుంది. అంచేత దైహికమయిన వైషికమయిన వాంఛలను నేను ప్రేమగా ఎన్నడూ అర్థం చేసుకోలేదు. కాని నాకు పెళ్ళయిన మొదటి కొద్దిరోజులు నా జీవితంలో అంధకారం ఆవరించిన రోజులని చెప్పితీరాలి. నా భార్య, కమల, చాలా అమాయకురాలు. ఆమె శరీరసౌష్ఠవం అనుపమానం. కాని ఆమె దేహాన్ని నేను ప్రేమించలేకపోయాను. 'ప్రేమ' అనే పదానికి నా అర్థం ఏమిటో ఆమెకు వ్యక్తం చెయ్యడానికి నేను అనేకరకాలుగా ప్రయత్నించాను. కాని

ఆమె నా భౌతిక దేహాన్ని చాలా తీవ్రంగా వాంఛించేది. నాకు కొన్ని రాత్రులు ప్రబలమయిన ఉద్రేకాలు వస్తుండేవి. దైహిక ప్రేమలో నేను మునిగిపోలేక పోయాను. నా దేహమే దానికి అంగీకరించలేదు. కాని నా కమలకు ఎల్లాగ నా అభిప్రాయాలు వివరించడం? ఎల్లాగ ఆమెను నాతో పైలోకి తీసుకురావడం?

"కాని పరిస్థితి విషమించింది. ఆమె రాత్రులు ఏదో వైఫల్యంతో గోడపక్కన కూర్చుని అకారణంగా ఏడుస్తుండేది. నాలో చిరాకు వర్షపు పొంగులాగ హెచ్చేది. ఈ పరిస్థితి భరించలేక నేను ఆమెను కొట్టడం ప్రారంభించాను. అప్పటి నా రాక్షసత్వానికి మితిలేదు. కాని దెబ్బలుతిన్న తరువాత ఆమె కొంత ప్రశాంతంగా పడుకునేది. ఆరోజుల్లో నా హృదయం అంతా నల్లబడి పోయినట్టు అనిపించేది. చేయరాని ఘోర పాపాలు అన్నీ నేనే చేస్తున్నా ననిపించేది. కమలకు మూర్ఛరోగం పట్టుకుంది క్రమంగా ఆమె దేహ సౌష్టవం పోయింది. దీనికంతకీ నేనే కారణమని నా నైతిక స్వభావంలో నాకు అనిపించేది. కాని నాకృషి గొప్పది. ఏమయినా సరే నా జీవితసాఫల్యాన్ని నేను చూసుకోవాలి. దానికి దైహిక వాంఛలను చంపాలి.

"ఇంతలో కమల చచ్చిపోయింది. ఆరోజున నాకు చిత్ర విచిత్రమయిన ఊహలు వచ్చాయి. అవన్నీ నేను స్పష్టంగా చెప్పలేను. నా పద్యాల్లో ఈనాటివరకూ కూడా ఆనాటి ఊహలను వ్యక్తపరచడానికి ప్రయత్నిస్తూనే ఉన్నాను. నా శరీరంలోనే బాహ్యమయిన మార్పులు కొన్ని ఆనాడు కనిపించాయి. నాదృష్టిని కప్పిన పొరలు తొలిగిపోయాయి. నేను కొత్త మనిషిని అయాను....

"నా అభ్యుదయ మిత్రులతో నేను అంటుంటాను, సహజపరిణామం కవిలోనే రావాలని. కవి లోపలినించే పెరుగుతాడు. అతని అనుభూతులే అతని సత్యా సత్యాలను నిరూపించాలి గాని, కొన్ని బాహ్య సిద్ధాంతాలు కాదు. సామ్యవాది స్నేహితులందరూ ఒకటి గమనించాలి. కవిజగత్తులో ఆర్థిక సమస్యలు లేవు. అవి ఈ లౌకిక

జగత్తును ఆశ్రయించి వుంటాయి. ఆధ్యాత్మికమయిన సమానత్వం అన్నిటికంటే గొప్పది. అసలయిన సామ్య సిద్ధాంతం అది.........

"స్త్రీ ప్రేమను గురించి రకరకాల సిద్ధాంతాలు ఈనాడు మనం వింటున్నాం. చాలావరకు అవన్నీ పాశ్చాత్య దేశాలనించి దిగుమతి అయిన అభిప్రాయాలు. మన హైందవ సంప్రదాయంలో స్పష్ట మయిన నిర్వచనం దీనికి ఇచ్చారు. దాని ఔత్కృష్ట్యాన్ని గమనించ డానికి చిత్త సంస్కారం కొంత అవసరం. స్త్రీ ఎవరో ఉంటే తప్ప స్త్రీప్రేమ అసంభవమని ఆధునికుల అభిప్రాయం. ప్రేమకు స్త్రీ నిమిత్తమాత్రమని నా అనుభవం ద్వారా నేను తెలుసు కున్నాను. ఉదాత్తమయిన ప్రేమకు ఈలోకంలో ఏ స్త్రీకూడా అర్హు రాలు కాదు. నా ప్రేయసికి ఈ లోకం వాసయోగ్యంకాదు. ఈ కామలోభాలతో కలిసిఉన్న వాస్తవికస్త్రీని నేను ప్రేమించలేను, వాంఛించలేను. నాప్రేయసి ఈలోకంలోని ఉదాత్తమయిన స్త్రీత్వా నికి ప్రమాణం.

"మహాకవు లందరూ అందుకే కామాన్ని తెగనాడారు. టాల్. స్టాయి అసలు స్త్రీ పురుష సంయోగం పాపమన్నాడు. అందరు మహా కవుల జీవితాలను పరిశీలించగా నాకు దొరికిన మహా సత్యం ఇది. కవి కాదగినవాడు దైహికవాంఛలకు లొంగిపోలేడు. కాని లోకమంతా వాటి ప్రాబల్యంతో నిండిపోయివుంది. అంచేత కవి లోకాన్ని ధిక్కరించవలసి వస్తోంది. కుటుంబ జీవితంలో అంచేత కవికి ఘర్షణ తప్పదు - కవికి - కవికేకాదు. ఆత్మసంస్కృతి కాంక్షించే ప్రతిసాధకుడికీ - ఒక కుటుంబం, సంసారము అనేవి కుదరవు.

"కాని నా భార్యను నేను ప్రేమించాను. అమితంగా ప్రేమించాను. అయితే ఆమె దేహసౌష్ఠవాన్ని కాదు. ఆ దేహసౌష్ఠవం నాకు ఎంతో ప్రతిబంధకంగా అయిపోయింది. దాన్ని నేను అస హ్యించుకునేవాడిని. కాని ఆమె ఆత్మ విచిత్రమయినది. అనంతమయిన ఎర్రరంగు దానికి సాంకేతికం. వాసనలేని ఎర్రరంగు. ఆమెకు విశాల మయిన సంస్కారాలు లేవు. కాని ప్రాథమికమయిన స్వభావం ఏదో

ప్రబలంగా ఆమెలో ఆవరించివుంది. మా వాకిటిలో నిత్యమూ పూసే అద్భుతమయిన వాసనలేని ఎర్రపువ్వులకూ ఆమెకూ ఏదో ఆత్మీయమయిన అనుబంధం వుందని నాకు తెలిసివచ్చింది. ఇది అనుమానం కాదు. పరమ సత్యం.

"ఒకొక్కప్పుడు ఆమెమృత్యువుకి నేనే కారణభూతుడిననిఅనిపిస్తుంటుంది. నాకంటె ఒక సామాన్య మానవుడికి ఆమె భార్యఅయితే ఆమెకు ఈ తీవ్రమయిన వాంఛలు తీరకపోవడం, మూర్ఛపట్టుకోడం జరగకపోనేమో. నావల్ల ఆమె దైహిక జీవితం ఎండిపోయిందేమో. అయితే ఎవరికి ఏంకావాలో స్పష్టంగా వారికయినా ఈ సృష్టిలో తెలియడానికి వీలులేదు. నవీన మనశ్శాస్త్రజ్ఞులు కూడా ఇదే అంటారట. మన వాంఛలన్నీ అజ్ఞాతంగా వుంటాయి. కాని ఆమె పోయిన తరువాత నాకొక అపురూపమయిన దివ్యమూర్తిగా అయిపోయింది. ఆమె నా స్మృతిపథంలో ఎప్పుడూ జ్యోతిలాగ వెలుగుతుంటుంది................

"ఇల్లాంటి అనుభవాలన్నీ అప్పుడప్పుడు కావ్యరూపంలో వెలువడుతూ వచ్చాయి. నా జీవితాన్ని ఒక సాధనగానే నేను గ్రహించాను. ఇందులో సాఫల్యం ఎంతవరకు వుందో తేల్చవలసినవారు మీరు."